

El Doctor PERU ABARCA

Catedrático de la lengua bascongada en la Universidad de Basarte
ó Diálogo entre un rústico solitario bascongado y un barbero
callejero llamado Maisu Juan

Obra escrita en dialecto vizcaíno por el Presbítero D. JUAN ANTONIO DE MOGUEL
y traducida al de Guipúzcoa por D. GREGORIO ARRUE con algunas variaciones

DIALOGO PRIMERO entre el inculto bascongado y barbero Maisu Juan y el culto casero Peru

Se dá principio al diálogo en una benta, donde se encontraron casualmente

(Continuación)

Peru.—Jaungoicoac egun onac deguizquiola.

Maisu Juan.—Bai zuri ere, adisquidea.

Peru.—¿Berori bezañ Jaun apaindu batec arandegui onetan oñac ipiñi? Toqui au guizon baldrets, zatar, gaizqui acitacoentzat ohea da, berori becelacoentzat baño. Ni ez naiz Jauna; abarcae oñetan, chapel bat buruan, guerrico bat soñean; au da nere apainduria guztia: baña guizon prestu, icen onaren zalea naicen aldetic, ez naiz sartu oi arandeguietan, ezpada ecin bestez, premiaz, eta beste nora joanic eztedanean baño, guizon prestu beguiratu bati ongui ez datorquiolaco guizon arro, burrucari, ondatzalle, alper eta baldarraquin bere burua bat eguitea. Oraindic iñore icusi ez nau ardoac igarota, gaitz eguinda, zabuca, oñac colocaturic, ez mingaña motel-duta, ez beguiac lausotuta, asco becela, beren osasun, ondasun eta animen caltean. Bein baño geyagotan izan naiz nere errico Buru edo Piel, eta laborria sartu diet ardo saltzalleai, baldin debeatuac dauden orduetan echebarruan necazariac iduqui, edo ardoa saltzen badute. Gorroto eta su geyago ecere ematen eztit, necazari edansarri, eta ardo-zaleeguiac baño. ¿Cer esan nezaque, bada, berori emen icusita? Aserretuco ezpaltzayo, jaquin nai nuque nor dan, eta cero onera ecarri duen.

Maisu Juanec.—Adisquidea; ipintzu chapela buruan, eta esango dizut nor naizen. Naiz, bada, areistian igaro dezun errico Barberua, eta deitu naute gaxo bategana. Bisitaco erreal cillarra pagatu didate; baña añañ dollorrac izan dira, nun churrut bat bedere atera eztidaten: ala, cuartillu bat atera, eta mocadu bat jatera sartu naiz emen, bada barauric itzulceco nere echera urruti eguiten zat.

Peruc.—Nic uste nuen eguiaz eta beguiaz jaun aundiren batequin itzeguiten nuela; argatic negoen chapela erantzi eta itzeguiteco uzacun. Barbero. char bat baño etziñala lenengotic jaquin banu, zurequin Jaunca egongo ez nitzan, ez buruutsean ere. ¿Eta Barbero onbear bat, eta iñoren gaitzaz bici dana, gaxoric ezpadago cer jan eztaucana, orren arro eta apañdu? ¿Orrenbeste soñeco lichidunez, eta ori astegun buru zuriyan bidez zabiltzala?

Maisu Juanec.—Adisquidea, modu obean itzegizu. Barbero izatea cer dan zuc eztaquizu: lengo Barbero coscorrac beren bearguintz prestua desonratzen oi cebiltzan, tabernetan eta nunnai batutzen ciran; guchi estudiatu eta guero hill edo bici erreceta bat eguiñ, boticaco asco artu eraci, erremienta charrac iduqui, eta necazariai berriqueta batzuec esan eta trago galantac edanta, Medicu aditu batec baño pama geyago iduqui oi zuten. Cirugiyen asco aurreratu da. Ni Madridco ospitalean urte biyan egon naiz. Asco icusi det; eta asco dacusanac, asco icasi oi du. Ostera ere dirautsut; ¿cer dala uste dezu Barberua?

Peruc.—Barberua barbero, eta mozollua mozollo. ¿Mozollua baño ederquiago jantzitaco egaztirik non etago? Baña mozollo izatic secular irten ezta. Soñeco apañac gaxoari osasuna emango ez diote. Bejon daguiyala nere errico Barberuac. Bideco bere jantzia chano gorri bat, eta bere gañean berroquei urte iduquico dituen chapela zar bat oi dira. Zu becela basotic basora oñetaco meaquin eztabill, ezpada berac ainbat urte dituztenaquin. Eguia da, nun nai topatzen duela bazcari eta aparria. Bere lanotasunagatik guciac asco nai diote, eta baserrietan edocer gauza jaten du. Aitor dizut, ardozalechoa dala, burua eta barrua gueisco berotu oi dituela, eta ori eri edo gaxoa dan guztian. Baña bere catuba dala bide zutic zucen eciñ egon danean, chit ondo topatzen dituela zañac, eta escutur sendo eta icaragabeaz, chit ederqui ateratzen diola odola gaxoari.

Maisu Juanec.—Orra nie diodana : orrelaco Barbero cascabel traquetsac galdutzen diotela creitu gucia Barberotzari. Eta ¿cer culpa daucate gure opicioo besteac zure errico Barberoa baldretsa, ardozalea eta astaqi bat izateaz? Aspaldi icasi zuen apurra aspaldi az-tuco citzayon.

Peruc.—Berac orrelacoric uste eztu, eta cri esango baciño, adituco cinducque cereac eta bi. ¿Iñoiz aditu eztezu, **bacoitza bere zorroac bici duela?** Arc uste du, bera becelaco Barberoric Bizcai guztian eztagoela: beñgoan bat banaca ateraco dizquitzu eguin dituan sendatze miragarritzat artzerañoacoak. Zuc diozu berriz, astaqi bat izango dala, gaizqui jazten dalaco, necazariaquin bat eguiten dalaco, eta liburu zarrac autsez estali eta zocoratuac iduquico ditualaco. Arc esango lizuque, soñeco bichi eta jantzi-berriac ezta cardela jaquinduriaric, ezpada liburuetaraco naguitasuna. Egun batean aditu nion esaten, necazari ascoren aurren alere, eta bere eusquera charrean: **Jaungoicoac gorde zaitzala modaco Barbero, Dotore char, apaindu eta berritzuacgandic. Anyereti batzuec dituzu; modac cer diran contatzen dijoaque dembora. Figureri guztiaic nai dituzte, beren buruac Jauncho eguin nai dituzte; eta aundizquiaic baño apañago ibiltzen zaizquitzu. ¿Cer sendatze eguingo dute Barbero delicadu oyec? Sangria bat egin bear danean, odolac mancha ditzan bildurrez ibillico dira gaxoen artean.** Ala cion, eta orrela jantzita icusi bacindu, nai etzinduzqueanac adituco ciñozeaquean. Hura bere zoroac bici du, eta zu cereac: eta guc ¿nori sinistu? ¿Ari, edo zuri?

Maisu Juanec.—Aren aoaz, eta buruan desbergüenza gogorrac esaten dizquidatzu.

Peruc.—Cer itz da **desbergüenza.** Nie eztaquit. Lotsagabequeria esan naico dezu. Itzeguizu bada eusqueraz. Nie lotsaric galdu ezti-zut, ez galduco ere; baño bai eguia garbiac esan, eta mindutzen bacera, cerea izango da errua. Ceran baño geyagora igo bear eztezu. Nere ustez Barberoaren icenac esan nai du **Bizarguillea;** ala esaten diogu guc. Zuc bizar eguiteagatic **apeitatu** diozu, apeitatu ordean apaindu esango bacendu, ederqui esango cenducque; cerren uraz éta guero bizarra quenduaz gure arpeguiaic zuec apañtzen dituzute. Gure arpeguiaic apañdu eta garbitzeco erremientari labanaren icena ema-

ten diozu zuc, eta obeto icendatuco cenduque **garbitzalle edo apañ-quiñaren** izenaz. Euscaldunac baguera, ¿certaco fitzeguin ez guere asaben izcuntzan? ¿Certaco esan barberua, labana, eta onelaco icen arrotz, moldacaitz eta erbestecoai artuac?

Maisu Juanec.—Aguiri dezu, adisquidea, baserrian aci cerala. Seculan Guipuzcoaco basartetic irten etzera. Barbero edo bizarguillea baño gueyago naiz. Iru titulu eman cizquidaten Madrillen, eta orretaraco iru esamiñ cruel igaro nituen lots andico tribunal batean. Sangradoria, Barberua eta Cirujauba naiz bada.

Peruc.—Ori baño gueyago ezpadaçarzu, ni Arotza, Arguiña, Itzaya, Achurlaria, Basoneurtzallea, Icazquiña naiz, eta nere bearguintzac baño zureac errazago icasten dira.

Maisu Juanec.—Gezurra diozu. Asto andi bat cera. Zuc, norbait apaitatzen asico baciña, arpegui gucia odoldua utzico ciñicque. Nere lanceta artuoc bacendu, gaxoari zulo andi bat eguiñ edo zaña ebaquico ciñiñoque: ¿eta cer izango litzaque ezur autsiac conpondu bear bacindu, edo colpe andiren bat artuta eritu dana osatu bear bacendu?

Peruc.—Maisua, ¿eta cer eguingo cenduque zuc gurdi bat banatu, curpillac colocatu eta aizcora bat ematen balitzazu? Ciri bat eguiten jaquingo etzenduque, eta len baño charquiago utzico zenduque gurdi banatua. Guero curtardatza eguiten asico baziña, leundu bearrean dan gucia deseguingo cenduque, eta bear bada cere oña edo berna ezurra ebaquico cenduque. ¡Nore icusi zaitzaquean gurdi-gintzan, arriac lantzen, soroco lanetan! Zu bialdu bear cinduquee basoac cenbat egur edo icatz eman lezaquean icustera. Mutillac laster icasten dute bizar-eguiten. Bizar eguiten jarduten diran baseritarrac badira, eta zuc bezañ escu biguiñ samurraz baleuzcate, eta ez laya, achur eta aizcora quirtenaz azal gogortuac, nore obeto eguin, temaric irabacico etziñieque. Odola ateratzea, escutur icaragabea, eta begui zoliac dituenarentzat gauza añ gaitza ezta. Amabost egungarreneco edoceñ andrec icasico luque, eta zuc bezañ ondo edo obeto chaplatachoac ipiñi, eta iñoren escugabe ascatuco **eztiran guisan chaplatachoac** ipiñico lituzquee. Baña nore iguerri zuei, zauriac sendatzen, belar onac ezagutzen, daquizuten edo ez? Ondo aciya ba-ceunde, zuc esan bear etzenden, aurrez-aurre, edo nere musu gar-

bietan esan didazuna: **guezurra diodala, asto andi bat naicela**. Asco necazariri esan baciñion, beste barbero edo zauri osaguilleren baten premia gabe emendic irtengo etziñaquean. Baña ni guizon paquetsua, eraman andicoa naiz, gaizqui itzeguiten adituarren gaizquia eguiten eztaquit; itz batean, Jaungoicoaren bildurrecoa naiz. Aurre-racoan gorde zaite, bada, orrela itzeguitetik.

Maisu Juanec.—Zuc ere etzazu bada añ gaizqui esan nere opi-siocoagatic.

Peruc.—Nic zure bearguintzagatic gaizquiric eztiot: nolere bait guizon bearrac cerate: ecin guendeuzque bizarra quendu gabe; gu-ciz ascotan atera bear da odola, baña nere ustez, ez ateratzen de-zuten ainbat bider; eta nic aguindu bear banu, zuec bezelacoac ez luteque eraman bearco odola ateratzeagatic diru berezcorric, edo beintzat, etzenduteque ateraco odolic, sendaguille nagusi Medicuen icena ematen zayenac gaxoa icusi, eta oyec agindu arte.

Maisu Juanec.—¿Cergatic ez?

Peruc.—Cerren baldiñ bestelaco gaxoicusteetan baño aloguer edo bearsari andiagoo ematen bazatzu odola ateratzeagatic, bildur izatecoa dan, diruaren zaleac gucituco dituela odola ateratzearen premiac.

Maisu Juanec.—¿Orren anima galducoac eguiten gaituzu, non eta diru gueyago irabaztearren sangriac emango ditugun? ¿Guc baño cer gueyago daqui medicuac noiz bear dan sangria?

Peruc.—Beintzat au diru goseac itsutuco eztu odola ateratzea aguintzeco. Bestetic; ¿cergatic cere burua orrenbeste arrotu, arc aña badaquizula ustetzeco? Daquidana da, gaxo sendatzeac dauzcan eguinbearrac icasten, urte gueyago igarotzen dituztela, eta guezurra ezpada, aditu det, zu eta zu becelacoac beren mendean egon bear ceratela; eta beren baimengabe, odolic eciñ atera cenzaqueela. Bacoitzac bere lecuá gorde bear du, eta soñecoz edo aoz aguertu bear ezta iñor, eztana. ¿Iñoiz aditu eztezu asco esan nai duen esaera au: **Maria bichiguña, sua da oguiguña?** Eta beste oyec: **Zulo bacoitzari lacoa: Azac berea quirtena, guizonac izan bear eztu irtena.** Zure aita eta asabac arrotasun gabe bicitu ciran; artoa baceuqueen, pocie jaten zutela; beren oñetacoac abarca ciran, eta oñutsic ibil-

tzen ere lotsatzen etziran. Eta ¿nola zu aci cinduzten? ¿Nola cinjoazen escolara?

Maisu Juanec.—Ori orrela da. ¿Baña ni opicio onradu batera igo banaiz, certaco desonratu bear det au arropa zatarraz jantzita?

Peruc.—Zaude ixillic. Guipuzcoatarra ceran aldetic daucazu eguiña idalguia; ez ordea Bizarguiñ, Odol ateratzalle eta zauri osatzalle ceranetic. Esquerrac deguiozcatzu necazarien onguinayari, esaten dizutelaco **Maisu, Jauna, eta berori**. Ni iru baserriren jabea naiz, nere burua geyegui urratu gabe cer jan eta cerzaz jantzi badaucat, eta egundaño, nere umeen aotic ere Jauna-ren icenic aditu eztet, eta nai ere eztet. Badaquizu berriz nola jazten naicen. ¿Cer ote daucazu gueyago? Iñoren gaitzaz bici cera, iñori miñ emanaz, iñori odola atereaz. Uts edo bete, bada ezpadan ematen dituzu sendagarri icenecoac. Hiltzera badijoa, cer nai aitzahui eta apuco aoran: **¡Ay lenago deitu balidate! ¡Ay nere esanac eguin balira! ¡Ay aoa gorde balu! Orañ ecer eciñ nezaque; datorrela Apaiza Elizacoquin.** Or compon eguinta, lan alper edo caltegarri baten ordañ saria artuta, cere echera joan eta quesca eta pena andi gabe lo eguiten dezu. Nola edo ala sendatzen bada, **zori onean deitu ninduzuten; eriotzaren ortzetatic atera det;** au diozu auzo gucietan eta choro choro aditzen eta sinisten dizute necazari gaxoac

Ala gertatzen da nic ezagutu ditudan zure bearguintzacoaquin; zure berri garbirie eztaquit, baña diodana on eguiteco, contatuco dizut oraindic gaztecho nintzala icasi nuelaric, egundaño aztu etzadan ipui eder itz neurtuetan egoqui ipiña, gure itz bideraco berariz becela datortia.

Ara bera:

MEDICU ITZONTZIA ETA ERIA (1)

Eri bat guztiz gaizqui
Cegoen oyeañ,
Eta pulsua ongui
Artu ondoreañ
Asten zayo esaten

Bere medicua:
—Gaizqui iruditzen zat
Gaur zure pulsua;
Indarrican eztauca
Eta bitartean

(1) Samaniegoren ipuya, eusquerara itzulia.

Eun golpe dauzcatzi
 ♦ Minuto batean.
 Sendatu ciñalaco
 Cerade zu poztu,
 Eta cerbait jan dezu
 Edo cera oztu.
 Eta esaten dio:
 —¡Berritsu andia!
 ¿Certan ari cerade
 Aitzaquia billa?
 Gaitz cnetatic zuri
 Ill zaizquitzu milla.
 Eztet jan, ez naiz oztu,
 Eztet itz bat eguiñ,
 Ez orañ eta ez len,
 Ezpada zurequiñ.
 Zure betico itza
 Eta erausia,
 Jaquizu asco dala
 Iltzeco eria.
 Cere aitzaquiaquin
 Ziazquit emendic,
 Alperrie ucatuco
 Didazu zuc niri,
 Cerbait onelacoxe
 Pasa zatsu zuri;
 Bestela seguru naiz
 Eztaucat dudarie,
 Ateraco cindudan
 Nic gaitz onetatic.
 Milla atera ditut
 Nic nere denboran;
 Bat bacarrican etzait

Beste mundura joan.
 Gauzarican onena
 Izango da emen
 Zure confesorea
 Deitzea lenbaitlen;
 Ongui daquizu, ñore
 Esan gabetanic,
 Eztacarrela ñoiz
 Gauza onac gaitzic—
 Aserratutzen zayo
 Onetan eria,
 Eztet nie sendatzeco
 Medicu bearrie.
 Beti esan didazu
 Ecer eztedala,
 ¿Eta orañ diozu
 Gaizqui nagoela?
 Badaquit nie cer dedan
 Ez nago añ gaizqui,
 Erausi guchirequin
 Jarrico naiz ongui—
 Burua macurturic
 Medicua joan zan,
 Eta guero eria
 Laster sendatu zan.
Itz guchi, begui ona,
Andia centzua,
Oyec eguiten dute
Ona medicua;
Baña oraindican da
Medicu obea
Osasunari ongui
Contu eguitea.

Maisu Juanec.—Aditu det zure ipuya, arrigarri ederqui ipinia
 dago; baña esadazu arren nere biotzeco Peru. ¿Certaco da zuc eza-

gutzen dituzun barbero char eta baldanaquin berdiñ ni ipintzea? Errebañu batean ardi batzuec mardul eta guicen daude, eta besteac macal eta argal. Ayec Anatomiyaric etzequitzen, nic bai; ayec Ospitalean oñic ipiñi etzuten, nic bi urte eguin ditut. ¿Certaco ateratzzen didazu lengoa?

Peruc.—¿Eta cer Anatomiya daquite, nongo gaxoteguietan egon dira, berriqueta eta itz leun gabe ezur atera eta destoquituac zuzentzen daquitzen emacume ezur ipintzalleac? Onelacoren batzuec zuec bezelacoac baño obeto ezagutzen dituzte sendabelarrac. ¿Cer da Anatomiya zori oneco, eta soñu andico icen ori? Itza aditzen degu, baña cer dan eztaquigu.

Maisu Juanec. — Anatomiya esplicatzeco nic esan nitzaquean gauz asco zuc eciñ adi cintzaque. Gure opicioçoa ebaten dituzte gorputz hillac, eta banaan banaan icusten ditugu barruan dauzean zati andi eta chiqui guztiac. Guero badaquigu cer non dagoen, gaxoac nun min duen, cerc on leguioquean.

Peruc.—¡O guizon gogorrac! ¿Hillai ere paquean uzten eztiezute? ¡O ciquintzarrac! Ori araquin baten beargaya da.

Maisu Juanec.—¿Cer da araquña?

Peruc.—Araquña da zuc carniceroa esango cñioqueana. ¿Icusi dezu iñoiz onelacoac cer eguiten duten abelgorri eta abere beltzac hiltzen dituztenean? Alcandora besoac jaso eta ganibet zatar bat berequin dutela, abere hillen puscac ateratzen dabilta. Baña oni gueroraco utzi deguiogun, eta neuc billatuco det zure jaquinduri andiya, eta icusico degu hill epalle, edo anatomico ona ceran edo ez. ¿Cer litzaque baña, bicientzat cerbait ateraco bacendute hillac ebaquitzetie?

Maisu Juanec.—Adisquidea, banca ni emendic nere echera. Ni trago bat edatera onera etorri naiz, eta ez zure desbergüenza eta burlac editzera.

Peruc.—Ez arren: ematen dizut itza, eztizudala aitatuco atsecabe emango dizun gauzaric. Ala paque osoac eguin ditzagun, indazu escu ori, eta adisquide gueralaco ezagugarritzat eguin dezagun bazcari mocadu bat, eta au nere dirutic.

Maisu Juanec.—Orrec ondo eztirudi. Zuc ateraco bacendu ardoa cere costura, urrengo batean esango cenduque, barbero eta ciruja-

uac, dollor, prestuez, cicoitzac dirala, ñoren bizcarretic ondo edaten dutela... Nio pagatuco det ardoa, eta zuc paga zazu bazcari uxi bat.

Peruc.—Aurrera bada, orrela izan dedilla.

Maisu Juanec.—Nesca (*dice el Cirujano a una criada de la bentera*) atera zan pichar bat ardo eta eheco andreari esayon bazcaltzeco cerbait ipiñi deguigula.

Nescameac.—Ni ez naiz nesca, ezpada nescach garbia. Beste izqueta bat icas zazu.

Maisu Juanec.—¿Au cer da? ¿Guciac nere contra? Ozta eguin ditut paqueac guizon onequin, eta nesca batec equiten dit. ¿Cer onræduago den bada nescacha bat nesca baño?

Nescameac.—¿Cer dan? Nescacha bere illechiricorda ederrarequin noranai irten liteque; baña ez nesca. Orrenbestez adituco dezu.

Maisu Juanec.—Orrenbeste ez nequien, eta openditu bazaitut, barca zædazu, eta atera zaguzu ardoa.

Peruc.—Cerbait jan arte eztezagun edan. Nescacha, ecaizquigutzu tupian icusi ditudan arbi, aza eta araguaia erretillu batean. Ez ecarri saldaric, eta bai ardoa guero edateco catillu bat.

Maisu Juanec.—Adisquidea, ¿Erretillua cer da? Azac eta oque-la plateran ateratzen dira.

Peruc.—Erretillua euscaldunen platera da. Ecarrico diguten erretilluac guchienez berroquei urte iduquico ditu, eta beste ainbestean irauango du. Bestelaco zure plateroc, lurrezcoac badira, egunean beñ austen dira, eta bestelacoac, edo suac urtu oi ditu, edo autsita saldu edo trucatu bear izaten dira. Zurezco cuchare bat ecartzen badigute, guchi izango ezta. Baña zuec tenedoreen izena ematen diezuten eta eche ascotan icusi ditudan eldutzalleac alperrac dira. ¿Certaco eman eizquigun Jaungoicoac amar beatz edo atzaparrac? Ascoz gozoago dira escuaz ebaqui, eta beatzaz batuta jaten diran aza-aragui zatiac. Ezta gaizqui izango zatar lodi batez estaltzen badigute ardo manchez ciquindutaco maya. Benetan euscaldunac baguera, gure asabac eracutsi eizquiguten usadioetan bici bear degu. Orain serbilleten ordean autspuruco edo zatar bat ipintzea baño eztezu. Ecarri deguigutela, galleta batean ura, ardoari bo-

ta nai badiogu, bada niri ur-ardoac sabeleco miña, eguingo liquet. Nic bietatic bat; edo ardo utsa, edo gueyenetan ur utsa.

Maisu Juanec.—Arrazoi dezu: ardoa eta ura alcarrequin ondo compontzen eztira. Saldan ezpada, nic uric edan eztedala, urte asco dira.

Peruc.—Nescacha, mugui zaite, sabel-zorriya egin zagu, eta ainbeste itzen ondoren edangalea. Azcar eta ecertacoac diran mirabeac arin eguin bear dituzte gauza guciae. Ecar zaguzu ecarrico dezuna.

(Viene la moza con la comida después de haber colocado la mesa mal o asquerosamente cubierta y dice ella).

Nescameac.—Luzaroan milla berriqueta alper eguiten egon cerate, eta guero beñoan ito-bearra. Ona emen eltze galanta eta charroa bete ardo: ase zaitezte.

Peruc.—Adisquidea, eztaquit zure icena, eta paqueac eguin ditugun ezquero, jaquin nai nuque nola deritzun.

Maisu Juanec.—Niri Don Juan Jauna esaten didate; baña zuc naizun becela esan zadazu; eta ceuc ¿cer icen dezu?

Peruc.—Niri batzuec Peru, besteac Perico esaten didate, umee-tatic ere eztet nic Jaunaren icenic aditzen, eta guchiago **Donenic**. Icen ederra dezu. Done Juan edo San Juan gauza bat dira. San Juanetaco egunai Donaniae esaten zaye. Beraz Doniane berri batzuec ecarrico dituzu, subac eguiñ, donian belarrac erre, eta egun gozatsu bat igaro eraguiteco. Nic emendic aurrera Maisu Juan esango dizut, eta zuc niri Peru, eta ala alcar adituco degu Abade eta bene benetan andiac diranai, eztaguizquigun **Donoc** utziaz.

Maisu Juanec.—Ongui diozu, eta eguia esango badizut eguerten nuan zuri baño gueyago eztagoquidala niri ez Jaunic, eta ez Donic. Asco da itzic, eta gaguizquion aurrean daucagun oni.

Empieza a comer Maisu Juan y dícele Peru:

Peruc.—Maisua, bedeinca dezagun maya, nere echean eta berricoen artean beti ala eguiñ oi da jan aurrean, eta bai jan ondoan ere ematen zaizca esquerrac Jaincoari, bada bere escuetatic datozquigun on guciae.

Maisu Juanec.—Ni baño obeac cerate; nic mairic beñere bedein-catzen eztet.

Peruc.—¿Cer diozu? ¿Non aci cera? Bedeinca zazu, bada, gaur, cristau gaistoac guerala esan ez deguiguten.

Maisu Juanec.—Baña nola eguiñ eztaquit, eta ceorrec eguizu.

Peruc.—Zaude ixillic. ¿Cer esango litzaque adituco balitz, basseritar batec bedeinca duela maya, Barbero añ apañ eta Madricen urteac eguin dituenac eztaquiela? ¿Escolaua cera, liburu asco erabili eta iracurri dituzu, eta certan icasi eztezu?

Maisu Juanec.—Peru, ez nazazu lotsatu, eta erreza zazu cer edo cer ortz-artean, eta nic ere erantzungo det al dedan becela, maya norc bedeinca duen iguerrico eztiguten eran.

Peruc.—Aurrera, bada. Asten naiz: «Aitaren, eta Semearen eta Espiritu Santuaren icenean». **Nere Jaun eta Jaungoicoa, gure esperanza guzia zugar dago, eta jateco bear deguna, bere denboran ematen diguzu. Zere escua zabaldu eta guztioac bedeinca gaitzazu.** Aita gurea, ceruetan zaudena... (Reza).

Maisu Juanec.—Nic Aita gureric eusqueraz eztaquit, eta erderaz erantzungo det.

Peruc.—Maisu Juan, ¿ori esaten lotsa etzera? ¿Noiz aztu zaizquitzu guraso edo escola maisuac chiquitan eracutsi cizquitutzen escari eder Elizac artuta dauzanac, eta Cristo ber-berac iracatsi zuen Aita gurea? ¿Ezcondua cera? ¿Umeric badezu?

Maisu Juanec.—Ezcondua naiz, eta iru ume baditut; baña doña iracasteco contua amac dauca. Nere opicioa ori ezta. Jesucristoc eusqueraric itzeguin etzuen.

Peruc.—Ederqui: ezta zure erdera-mordolluan ere: baña norc nai jaquin bear du Aita gurea bere amaren sabeletic icasi zuen itzuntzan. Umeai gauza on guztiaac eracustea, amari baño gueyago zuri dagoquizu. Baña itzeguiteco garaya orañ ezta, eta gaquiogun aurrera.

Doai guztien emallea, eta gure Jauna, zure escutic artu eta jan bear degun guztia zuc bedeinca zazu, cere Seme Jesucristogatic eta bere icenean. Aita, Seme eta Espiritu Santuac gucioc bedeinca gaitzala, eta ceruco bere maira betico eraman gaitzala. Ala izan dedilla.

Maisu Juanec.—Peru, ¿non icasi ditudu erretalla luce oriec?

Peruc.—¿Erretallac esango cenduque Elizaco erregu, eta mai

bedeincatzecoacgatic? Obeto eguingo cenduan quendu bacendu zuen aoan sombellua deritzan buruco guereizgarri ori, guec quentzen degun becela buru-chapela. Eguia da, zuen capela parragarri eta ateraberriac eztirala gauza, ez euritic, ez eguzquitic guizona gordetzeco. Asco da: jan zagun:

Maisu Juanec.—¿Cer oquela plaga da au? Zoruba bera baño zallago dago. Azoc beltzac, eta quetsuac ceudec. Arbiyac egosigabe eta gogorrac.

Peruc.—Maisua, ondo cuperati eta mañatia zaude. ¿Uste cenduan ipiñico cizquigutela eperrac, ollandac, ollagorrac eta andizquien mayetaco janari gozatsuac? Oquelatzat ipiñi zagu auntzqui gacitua. Idi guicen, eta seseñetacoac olaguizon eta aberatsen echeetara oi daramazquigu diru ederrac artzeco, eta gu becelacoen echeetaraco chalcho, idisco, bei zar edo ardi eta auntzac gordetzen ditugu. Gose onarentzat jaqui charric eztago. Aberatsen mayetan etzaye añ gogoz equiten cecor guicen eta egaztiaí, nola baserri echeetan arbi, auntzqui eta lurruña darien azai. Ayentzat ogui zurria baño guretzat arto cerra galanta gozoago da. Auspean ondo eguindaco taloa, moroquilla, eznea, gaztañac eta sagarrac dauzcan necazaria, andizqui guciac baño suerte obecoa da. Milliquerien artean aragui sendoric eguiten ezta. Beguira baserri-mutill eta guizon guztiai ceñ mardul eta mamitsuac dauzcaten matrall-alde eta zancoac. Cimendu onac dauzcan echea irauncorrigo da, argalac dauzcana baño. Icusí itzazu andizqui ascoren alabac lorez eta pichiz estalita. Erqui tu eta zurbilduta, ecertaco ez batzuec, argal, erquin, aice pisca batec oyeratzen dituda, oñac cerbait ezcotu edo bustitzen bazaizte, eztulca ito bearrean. Baña, euri ta ateri, eguraldi on edo char, oñutsic edo abarca, zulatuaquin dabilizan gure nescachac, ¿ceñ desberdiñac beste orietatic? Achurrean, layetan, iguitan, landare jorran, eta beargairic gogorrenetan guizonen ondoan ibilliarren, etzaye añ erraz eztula sortzen, eztute medicu edo barbero ondoren ibilli bearriac ere. Ostiraletan araguaia jateco gaitz andia bearco dute. Izotza eta elurra bada ere jai egunetan meza enzuta jechico dira; eta añ sendo eta indartsuac dira, nun zacu irin andi bat buruan dutela andizquicume bi galtzarbe banatan artu eta bide lucean eramango lituzqueen. ¿Ala ezta? Maisu Juan, ¿certaco

zabiltza, bada, arpegui char musina eta muquertasuna aguertzen, erretillu onetan ecarri dizquiguten eltzeoai? Jan zazu azcar.

Maisu Juanec.—Besteric eztagonean, cer edo cer jan bear. Baña errebesa dezadan, edo aice charrez betetzearen beldur naiz.

Peruc.—Erdiraño jan zagon, emango dizut edaten ardoa.

Maisu Juanec.—Artean edangabe ecin negoque. Nola edo ala artu ditut beatzcada bi aza, oquela zatar onen zati bat; eta irentsico baditut, edan bear det. Ecartzu laster trago bat.

Peruc.—Eutsi bada nere escutic.

Maisu Juanec.—¿Au cer da, Peru? Ardo oni ura eman diote; motela dago, indarric eztauca. Ar deguiogun contu maya serbitzen dabilen nescachari. ¿Nola deritza?

Peruc.—Prasca deritza, baña orrelacoric emen aitatzen badezu, iscambilla eta trisca andiren bat piztuko da. Nescachac echeco an dreari esango dio; au asico da errietan, chilioca, eta esango dizun itzie onena «guezurra diodu», izango da. Eta ¿cerdaquit nic Pielari deituta, parragarrizco gauzen bat emen icusico badegu ere? Maisu Juan, obe izango da ixill eta sotil egon, eta ecer ez aditzea. Guizon ixill eta eraman andicoac bere buruari calteric ecarrico eztio; baña supitacor, aserrecor, sutsu eta minberac iduqui lezaque guero damuquizuna.

Maisu Juanec.—Asco da zuc esatea, Peru: oyetaco berri obeto dauquizu, eta icusten det, aserretzen baguera, pagu andiren bat escatuco digula bazcari char onegatic; eta nola nai ere ardoari quenduco eztiogu ura, eta beste zaguietaco ardoa puruago egongo dala uste eztet, utzi zagon au bertan beera. ¿Cer aditzen det...? Cantatzen... Gauden ixillic cer dion... Peru, ¿artu dezu buruan coplacho?

Peruc.—Bai.

Maisu Juanec.—¿Nola da?

Peruc.—Ara:

Aita semeac edanda daude
Ama-alabac jocuan;
Berriz ere egongo dira
Soñeco zarrac cacuan.

Maisu Juanec.—¿Nor ote da cantaria?

Peruc.—Nic eztaquit; galdetuco diogu nescachari, eta berac esango digu.

Maisu Juanec.—Praisca, ¿alaco cantari ederra nor da?

Praisca.—Aita-seme batzuec joan dira sapaira, aita catu andiarequin, eta semea ere ainbestecuz. Lo eguiteco asmoz igo dira, baña aguria cantari eman zayo. Ardoz bete bete eguinta ere, bersolari eder bat dezu.

Maisu Juanec.—Peru, ostera esadazu arren bersoa, eta beti nerequin darabiltzquidan tintontzia eta papera atera, eta escribituco det, aztu eztaquidan.

Peruc.—Ondo adizazu, bada. **Repite el verso expuesto, y lo escribe el Maisu Juan y dice:**

Maisu Juanec.—Nere bician berso asco iracurri ditut erdaldunen liburuetan; baña itz guchitan geyago esan nai duenic ez. ¡Ai berriz cantatuco balu! Ay! asi da... Gauden ixillie. Peru, arzazu gogoan... Bi berso cantatu ditu: ¿cer dio?

Peruc.—Ona cer dion:

Egun batean gaua eguinta
 Nijoan nere echera,
 Larrapastada tzar bat eguinta
 Jo nuan beeco bidera.
 Jaso ninduten danau mangatuta
 Bizcar ezurra autsiric,
 Miñaren-miñez catu guztia
 Beingoan niri igaroric.

Maisu Juanec.—¿Certan gueratu ote zan pesta? ¿Nore sendatu ote zuen? Berso oyec gueyagoren esque daude. Eurac escribitzera noa.

(Los escribe; y entretanto oye que prosigue en cantar el borracho). Contu gogoan artzeaz. ¿Cer esan du?

Peruc.—Ona cer dion:

Ecarri ciden egun-sentian
 Maisu Juan Barberua,
 Nayago nuan neure alboan
 Euqui Gaizquin Deabrua.

Maisu Juanec.—¿Cer deabru? ¿Nongoa da agure ordi cantore ori?

Peruc.—Nic eztaquit, baña bai ceu aítatzen zaituela, eta Deabrua baño gaisto gogorragotzat zauzcala. Zere erricoa da eta cere urcoren bat. Aurrera, ar zazu luma, eta or daucazun ur beltz orrez ezarri zazu esan duen laucoa besteen ondoan zapi zuri orretan. Onac eta charrac, atsecabea eta atseguña ematen dutenac, aserregabe artu bear dira. Guertatu citzayon gucia bere soñuan esan gabe ixilduco etzazu. Ara... badarrayo. Dio bada :

Borrero arec gira ninduan
Albo batetic bestera,
Egon bear du onec, cioan,
Beguira gaur bazterrera.

Asi zan guero erramientac
Bere ciscutic ateratzen,
Otso biotzaz parreguinta
Ango guztiaí esaten :

Gangrenatzar bat sortuco zayo
Ondo ezpadegu saiatzen,
Ezdira ez onlaco eridac
Belarchoaquin sendatzen.

Egotzi nion osticadiaz
Ezarri nuen lurrera,
Sartu eztediñ Maisu Juane
Nere echean ostera.

Maisu Juanec.—Orañ badaquit agure cantari au nor dan. Da ordi pusiga, eche gucia ondatu duena; zorrez betea dago; tabernatic tabernara dabill. Noiznai banatuta daramate catu andiarequin golpeac artuta. Nigatic alperrie hilco da, ez nauca berriz arrapaturic. Nic eztaquit cantatu duen lancean nola sendatu zan: araguiac sendoac ditu. Dagoen lecura baniñoaquin; eracutsico diot nola hitzeguin; eguin cidana aztuta eztaucat.

Peruc.—Jan, eta orrelaco ordi galdu bati paquean utzi obeco dezu; ezperen orañ beso eta oñetan ardoreric ezpadauca ere, orrelacoac edo bere semeac maquillaz colpe galanta eman, eta burua

autsita utzi zaitzaquee. Ara oraindic cantatzen, eta bere laucoac alperric galtzecoac eztira.

Maisu borreru joan zanean
Ecarri ciden bertatic,
Andrecho on ta erruquior bat
Auzoco erri batetic.

Ezur ta zauri guzti guztia
Cituen contuz icusi;
Arpegui sona ederrarequin
Esan cidan onla neuri:

Chomin gaxua, ordu onean
Bota dezu Barberua,
Icusi gogo ezpacenduben
Lurrean bertan infernua.

Pasmo belarrac bearco dira
Galerazteco pasmoa,
Orma belarrac gozatutzeco
Banatu zatzun alboa.

Egun guchian cera icusico
Indar galantac arturic,
Eta zure ezur banatuetan
Incaren apur gaberie.

Esan ta eguin, aste barruan
Irten nitzan neu echetic,
Guerra lerdenez maquillagabe
Eta jan gosez bestetic.

Peruc.—Maisua, ¿aditzen dituzu esaten dituenac?

Maisu Juanec.—Bai, Peru, eta icaratuta nago, nola guizon ordi batec orrelaco bersoac atera eta canta litzaquean beguiratuta. Nie uste nuen, eztarri guztia catibatua iduqui bear zuela, eta berso gauzaric ecin gogora ceguioqueala.

Peruc.—Ala dirudi, baña ala gertatzen ezta: icusi ditut nie beguia lausotu, oñac colocatu, guerra macurtu, ezpañac pitsez bete, chapela oquertu, eta itza moteldu, eta zutic eciñ egon diran guizon orditu eta leporaño ardoz beteac, eztarri garbi eta laztasun

gabeaz ederqui cantatzen. Au nola dan eztaquit, baña bai ala dala. Orretaraco iñoizeco azcarren daude, eta Aita gurea aitatzen badiezu, utseguingo dizue amar bider. Asco da soñuric, acaba dezagun charroco ardoa, eta Jaungoicoari eskuerrac emanta, goazen oyera; ni logalenaiz, eunezco edo misazco maindire eta artillezco burcoric bear eztet. Marragueruen maindire latzen artean atsedengo det goiceraño. Ez arcacuso eta ez imichen ciricac esnatuco naute.

Maisu Juanec.—Nic orrelaco oean etzan baño, egun sentiraño sutondoan egon nayago det.

Peruc.—Agur bada, Maisua, goiz artean; gau on bat igaro zazu, eta dei zadazu, ez ollarraren goiceco soñuan, ezpada eguna cerbait argituta. Egun on bat alcarrequin igaro badegu, obeac igaroco dituzu. Egun batzuetaraco nere echera eramango zaitut. An eta bideetan gauz asco eracutsico dizquitut, eta noiz edo noiz esango dezu, erri barruetacoac iracatsi etzizquitutzen gauzac baserritar batee iracatsi dizquituzula.

Maisu Juanec.—Esquer milla, Peru, zoaz, orañ lo eguizu, eta nere contu goizean zuri deitzea. Agur. Guizagajo orrec ere gau on bat igaro zazu.

(Continuará)

